

Haitalliset vieraslajit

- Mitä pitää tietää uusista velvoitteista?

Maa- ja metsätalousministeriö
lainsäädäntöneuvos Pekka Kempainen

Mitä ovat

- vieraslaji ja haitallinen vieraslaji (määritelmät)
- EU:n vieraslajiasetus
- Suomen vieraslajilaki ja –asetus
- unionin lajiluettelo ja kansallinen lajiluettelo

Kiellot, velvoitteet, valvonta

Keskustelu: käytännön tilanteita

- vieraslajikasvit kiinteistöillä
- lemmikkieläimet
- täplärapu
- eläintarhat

EU:n vieraslajiasetus

[linkki EU-asetukseen](#)

- Ehkäistään haitallisten vieraslajien tuonti ja leviäminen EU:n alueella
- Vieraslaji = luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolelle tuotu laji
- Haitallinen vieraslaji = lajin on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta
- **Kiellettyä tuoda, kasvattaa, markkinoida, päästää ympäristöön**
- Haitalliset vieraslajit nimetään unionin luettelossa;
 - jäsenvaltio voi lisäksi säätää luettelon kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista

EU-asetus ei koske kasvintuhoojia eikä eläintauteja aiheuttavia patogeenejä

Vieraslajilaki

[linkki: Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta](#)

[linkki: Hallituksen esitys 82/2015](#)

- Voimaan 1.1.2016
- EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpano; suunnittelu, valvonta ym.
- **Laissa lisäksi:**
 - ”tavallisten” (= ei-haitallisten) vieraslajien torjunta
 - kiinteistönomistajan ja ammattimaisen toimijan velvollisuudet
 - vain Suomen oloissa haitalliset vieraslajit
 - *säädetään asetuksella
 - *vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle TAI muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle tai vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle

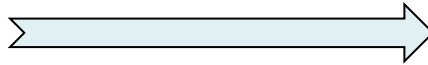

Vieraslajiasetus

[linkki: VNA kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista](#)

EU:n
vieraslajiasetus

Vieraslajilaki

- EU-asetuksen toimeenpano
- Oma kansallinen sääntely

Unionin
luettelo

- *haitalliset vieraslajit*
- *unionin kiellot*

Kansallinen
luettelo

- *haitalliset vieraslajit*
- *kansalliset kiellot*

Unionin luettelo haitallisista vieraslajeista

Luettelossa 37 lajia

- Suomen luonnossa näistä 5 lajia: armenianjättiputki, persianjättiputki, keltamajavankaali, täplärapu, villasaksirapu
- joitakin eläintarha- ja seuraeläinlajeja: pesukarhu, punakorvakilpikonna

Vieraslajiportaali

vieraslajit.fi / EU:n vieraslajiluettelo

Luettelon täydentämistä valmistellaan

Kansallinen luettelo haitallisista vieraslajeista

NISÄKKÄÄT

lajiryhmä: petoeläimet, *paitsi*

- vierasperäiset riistaeläimet
(metsästyslaki)

- kesykoira ja kesykissa sukupolvesta F5 eteenpäin ja fretti

lajiryhmä: lepakot

LINNUT

lajiryhmät: päiväpetolinnut,
pöllölinnut ja varikset

kiljuhanhen risteymät

SAMMAKKOELÄIMET, MATELIJAT

lajiryhmä: vihersammakot
euroopanlehtisammakko
vuoristokellosammakko
alppivesilisko, hietasisilisko

KASVIT

kaukasianjättiputki

Luettelon täydentämistä valmistellaan

Unionin luettelon lajit

Kansallisen luettelon lajit

Samat kiellot: luettelolajia ei saa

- tuoda maahan (EU:n alueelle / EU-maasta toiseen)
- kasvattaa, pitää (*poikkeus: jo hankitut lemmikkieläimet*)
- saattaa markkinoille, myydä tai muuten luovuttaa
- päästää ympäristöön

Samat velvoitteet

- kiinteistönomistajan velvoite hävittää esiintymä tietyissä tilanteissa tai rajoittaa sen leviämistä
- ammattimaisen toimijan velvoite estää leviäminen myymänsä aineiston mukana

Poikkeukset kielloista:

- voidaan säätää asetuksella lajikohtaisesti tai tietyn käyttötarkoituksen osalta, esim.
 - * koirasusi: vain tuonti kielletty
 - * eläintarha- ja tieteellinen käyttö sallittu
- ympäristöön päästäminen kuitenkin aina kiellettyä

Poikkeukset velvoitteista:

- voidaan säätää asetuksella lajikohtaisesti

Muut kuin haitalliset vieraslajit (1/2)

- ”Tavalliset” vieraslajit (= ei nimetty haitallisiksi)
- Vieraslaji = luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolelle tuotu laji
 - Vieraslajilaissa käytetään EU:n vieraslajiasetuksen määritelmiä
- Mm. Kansallinen vieraslajistrategia 2012
 - luettelot Suomen haitallisista vieraslajeista:
160 haitallista, 125 tarkkailtavaa tai paikallisesti haitallista

Muut kuin haitalliset vieraslajit (2/2)

- Kiellettyä kasvattaa, istuttaa tai muutoin käsitellä niin, että laji voi päästä ympäristöön (vieraslajilain 3 §)
- Poikkeukset:
 - kasvit: pihapiiri, pelto, rakennettu alue, jos ei ole vaaraa leviämisestä istutus- tai kylvöalueen ulkopuolelle
 - metsälaki, metsästyslaki, kalastuslaki, kasvinterveyslaki
- Sääntely vastaa pitkälti aiempaa luonnonsuojelulain 43 §:ää, josta siirretty vieraslajilakiin eräin tiukennuksin

Haitalliset vieraslajit

- unionin luettelo ja kansallinen luettelo
- kiellot: maahantuonti, kasvatus, myynti, ympäristöön päästäminen
- kiinteistönomistajan ja toimijan huolehtimisvelvollisuus

Muut vieraslajit

Vieraslajilaki

- kiello: ympäristöön päästäminen

Poikkeukset:

- kasvien istutus pihapiiriin, pellolle ja rakennetulle alueelle, kun ei ole vaaraa leviämisestä
- puiden istutus metsälain mukaisesti

Metsästyslaki

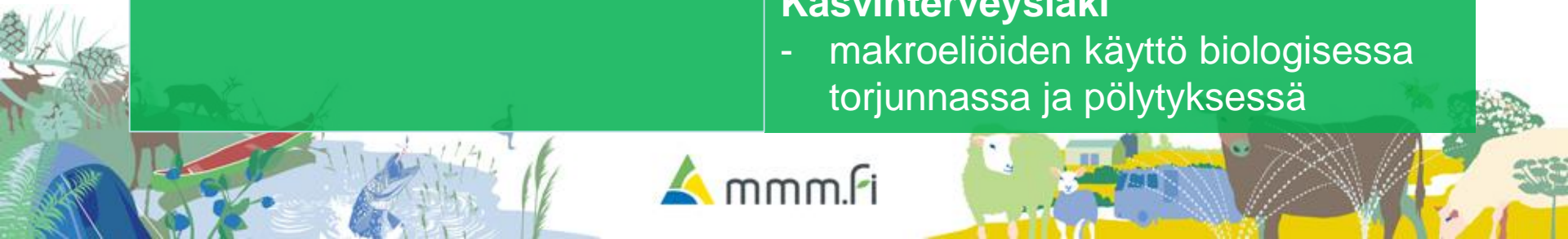
- vierasperäiset riistaeläimet ja riistaeläinkannat
- maahantuonti ja luontoon laskeminen sallittu Suomen riistakeskuksen luvalla

Kalastuslaki

- vierasperäisten kalojen ja rapujen istuttaminen ELY-keskuksen luvalla

Kasvinterveyslaki

- makroeliöiden käyttö biologisessa torjunnassa ja pölytyksessä

Kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuus

(vieraslajilain 4 §, voimaan 1.1.2017)

- Kiinteistöllä esiintyy haitallinen vieraslaji, joka sisältyy unionin luetteloon tai kansalliseen luetteloon
- Edellytykset
 - esiintymästä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai ihmisten terveydelle **JA**
 - esiintymä voidaan hävittää tai sen leviämistä voidaan rajoittaa kohtuullisin keinoin **JA**
 - laji on levinnyt kiinteistölle **tahattomasti**
 - *Jos kyseessä on tarkoituksellinen kasvattaminen, esiintymä on aina hävitettävä (vieraslajilain 17 §)*
- Käytännössä erityisesti suojelualueilla ja niiden läheisyydessä

Valvonta (vieraslajilain 7 §)

- Maahantuontikielto: Tulli
- Muut kiellot: ELY-keskus
- EU-asetuksen mukaiset luvat: Etelä-Suomen AVI
- Kunnan viranomaiset: ei lakisääteisiä tehtäviä

Määräykset, pakkokeinot (vieraslajilain 17 §) (1/2)

ELY-keskus voi, tarvittaessa sakon tai teettämisen uhalla:

- **kieltää** jatkamasta **luettelolajien** kasvattamista, kauppaa jne.
- **määrätä hävittämään** ympäristöön tahallaan tai huolimattomuudesta päästetyn **luettelolajin tai ”tavallisen” vieraslajin** esiintymän
- **määrätä** kiinteistön omistajan tai haltijan **hävittämään luettelolajin** tahattoman esiintymän (vieraslajilain 4 §)
- **määrätä** ammattimaisen toimijan **estämään luettelolajin** leviämisen aineistojen mukana (vieraslajilain 5 §)

Määräykset, pakkokeinot (vieraslajilain 17 §) (2/2)

Menettelyn voi käynnistää:

- ELY-keskus itse
- Kunta, kuntayhtymä
- Yleistä etua valvova viranomainen (esim. Evira) tai muu julkista hallintotehtävää hoitava (esim. Suomen metsäkeskus, Suomen riistakeskus)

Ei yksityinen kansalainen tai yhteisö

- vieraslajiriskien hallinnassa on kyse yleisestä edusta, ei yksityisen edun loukkauksesta
- käytössä muita oikeussuojakeinoja
- lisäisi tarpeettomasti valvontaviranomaisen työtä

Jättiputkiesiintymä kaupunkikiinteistöllä

- luettelolaji
- kasvatettu vai tahaton esiintymä ?
- tarkoituksella kasvatettu esiintymä: hävitettävä (vieraslajilaki 17 §)
- tahaton esiintymä: hävitettävä, jos edellytykset täyttyvät (vieraslajilaki 4 §);
 - uhka luonnon monimuotoisuudelle kaupunkiympäristössä?
 - vaaraa terveydelle?

Miten prosessi käynnistyisi ja etenisi?

Jättiputkiesiintymä kaupunkikiinteistöllä

- Miten prosessi käynnistyisi ja etenisi?

- Kunnan viranomaisella ei ole velvollisuutta valvoa
- Jos kunnan viranomainen kuitenkin päättää toimia:
 - yhteydenotto kiinteistön omistajaan / haltijaan
 - arvio siitä, onko perusteita hakea ELY-keskuksen määräyksiä:
 - esiintymän laajuus, tarkoituksellinen vai tahaton esiintymä, alustava käsitys: uhka monimuotoisuudelle tai terveydelle, torjuntatoimien laajuus
 - omistajan halukkuus hävittää esiintymä vapaaehtoisesti
 - kokonaisharkinta edellä olevan perusteella: onko perusteita saattaa asia vireille ELY-keskuksessa?

Lemmikkieläimet

- Saa pitää eläintä sen luonnolliseen kuolemaan asti, jos lemmikkinä jo ennen lajin ottamista luetteloon
- Huolehdittava, ettei karkaa eikä lisäännä
- Eläimen voi luovuttaa uudelle omistajalle tai esim. eläinsuojeluyhdistykselle

Täplärapu

- Saa pyytää, pitää hallussa ja myydä eläviä yksilöitä syötäväksi
- Edellyttää, että sisältyy toimenpiteenä lajin hallintaohjelmaan (kansallinen rapustrategia)
- Estettävä karkaaminen ja lisääntyminen
- Viljely kielletty
 - tulkintakysymyksenä mm.: onko täplärapujen pitäminen luonnonravintolammikossa viljelyä?

Eläintarhat

- Eläintarhat voivat pitää niillä jo olevat unionin luetteloon kuuluvat haitalliset vieraslajieläimet
- Sisällytetään toimenpiteenä kansalliseen hallintaohjelmaan -> ei vaadi EU:n vieraslajiasetuksen mukaista erillistä lupaa
- Estettävä eläinten lisääntyminen ja karkaaminen
- Eläintarhoihin voidaan kansallisen hallintaohjelman mukaisesti ottaa myös unionin luettelolajeihin kuuluvia
 - lemmikkieläimiä ja kaupallisilla toimijoilla olevia eläimiä
 - luonnosta tavattuja eläimiä

Lisätietoja

Pekka Kemppainen
lainsäädäntöneuvos
Maa- ja metsätalousministeriö
Luonnonvaraosasto / oikeudellinen yksikkö
puh. 040 173 0249
pekka.kemppainen@mmm.fi

